

HAYA DE LA TORRE I LA DEMOCRÀCIA ¹

(Un programa de lluita militant o d'adaptació a l'imperialisme nord-americà?)

Lev Trotski

9 de novembre de 1938

---

versió catalana feta per Alejo Martínez – alejomp@lycos.es - des de: "Haya de la Torre y la democracia.", en, *Escritos*, Tom X, Volum 1, Editorial Pluma, Bogotá, 1976, pp. 142-148.

El número d'agost de 1938 de la revista argentina *Claridad* publica una lletra d'Haya de la Torre sobre la situació peruana. No analitzarem aquest document amb el mateix criteri que si es tractés d'un document marxista o socialista; Haya de la Torre ha escrit la lletra com a demòcrata i la considerarem des d'aqueix angle, fonamentalment des del punt de vista democràtic. Un bon demòcrata és millor que un mal socialista, però precisament des d'aquesta perspectiva la lletra d'Haya de la Torre té grans limitacions.

Sembla que Haya de la Torre'' redueix només a Itàlia, Alemanya i Japó els perill que amenacen Amèrica Llatina. No pren en compte l'imperialisme en general sinó una sola de les seues variants, el feixisme. Declara categòricament: "En cas d'agressió, estem segurs que els Estats Units (el guardià de la nostra llibertat) ens defensarà". És una ironia? Per descomptat que no. Parlant de la possibilitat d'una usurpació del continent llatinoamericà pels agressors feixistes, l'autor declara: "En tant els Estats Units siga fort i estiga alerta, aqueix perill no serà immediat, però... serà un perill". Impossible parlar més clarament. El dirigent de l'APRA està a la pesca d'un protector poderós.

Per a Haya de la Torre els Estats Units només existeixen com un "guardià de la llibertat"; nosaltres el considerem el perill més immediat i, en una perspectiva històrica, el més amenaçador. Amb açò no volem dir que els governs dels països llatinoamericans no hagen d'aprofitar per a defensar-se els antagonismes entre els distints països i grups de països imperialistes. Però una cosa és la utilització tàctica d'aqueixos antagonismes en determinades ocasions, d'acord amb les circumstàncies concretes, i una altra força distinta és basar un càlcul estratègic en la idea que els Estats Units són un protector permanent. Considerem que aquesta posició oportunista no sols és errònia sinó profundament perillosa, ja que obstaculitza la tasca d'educar revolucionàriament el poble.

¿En quin sentit pot hom qualificar els Estats Units de “guardià de la llibertat” dels mateixos pobles a què explota? Només en el sentit que els Estats Units està disposat a “defensar” els països d’Amèrica Llatina de la dominació *europa o japonesa*. Però cada un d’aqueixos actes de “defensa” implica la submissió total del país “defès”. L’exemple de Brasil demostra que als “guardians” no els interessa gens ni mica la “llibertat”. Les relacions entre Washington i Rio de Janeiro no s’han deteriorat després del colp d’estat a Brasil; al contrari, han millorat prou. La raó rau en què Washington considera la dictadura de Vargas un instrument més dòcil i segur dels interessos imperialistes nord-americans que no la democràcia revolucionària. Aquesta és, bàsicament, la posició de la Casa Blanca respecte de tot el sud del continent.

Pot ésser que Haya de la Torre partisca simplement de la premissa que els Estats Units és “un mal menor”? Però si aquest és el cas cal dir-ho obertament, la política democràtica exigeix claredat. Més inclús, fins a quan serà aquest el mal menor? Ignorar aquest problema significa deixar massa coses lliurades a l’atzar. Els Estats Units es regeixen per les mateixes lleis històriques que predominen als centres capitalistes europeus. La “democràcia” actual dels Estats Units no és més que una expressió del seu imperialisme. A causa de la tremenda decadència del capitalisme nord-americà, la democràcia no serà obstacle perquè els “guardians” de la llibertat apliquen en un futur proper una política imperialista summament agressiva, en especial als països d’Amèrica Llatina. Cal assenyalar-ho amb claredat; precisió i fermesa i aquesta perspectiva ha de constituir-se en la base del programa revolucionari.

Per estrany que sembla, alguns dels dirigents de l’APRA declaren que l’aliança de la seua agrupació, i en general dels partits revolucionaris nacionals d’Amèrica Llatina, amb el proletariat dels Estats Units i d’altres països imperialistes no té cap utilitat pràctica. La raó seria que als obrers d’aquests països “no els interessa” la situació dels països colonials i semicolonials. Considerem que aquesta posició és suïcida en el més ampli sentit de la paraula. Mentre existisca l’imperialisme, els pobles colonials no podran alliberar-se i els oprimits no podran derrotar la burgesia imperialista si no s’alien amb el proletariat internacional. És evident que, en allò tocant el problema fonamental, Haya de la Torre recolza en la seua lletra la posició dels dirigents més oportunistes de l’APRA; si es considera que la burgesia imperialista nord-americana és el “guardià” de la llibertat dels pobles colonials no es pot buscar una aliança amb els treballadors nord-americans. Aqueixa subestimació del rol del proletariat internacional en la qüestió colonial sorgeix inevitablement de l’intent de *no espantar la burgesia imperialista “democràtica”*, sobretot la dels Estats Units. Està clar que qui espera trobar un aliat en Roosevelt no pot transformar-se en aliat de l’avantguarda proletària internacional. Aquesta és la línia divisòria fonamental entre la política de la lluita revolucionària i la política de la conciliació sense principis.

Haya de la Torre insisteix en la necessitat de la unificació dels països llatinoamericans i acaba la seua lletra amb la fórmula “nosaltres, els representants de les províncies unides de Sud Amèrica”. En si mateixa la idea és absolutament correcta. La lluita pels Estats Units d'Amèrica Llatina és inseparable de la lluita per la independència nacional de cadascun dels països llatinoamericans. No obstant, cal respondre clarament i precisa aquesta pregunta: quin és el camí que mena a la unificació? De les vagues formulacions d'Haya de la Torre pot hom concloure que espera convèncer els actuals governs d'Amèrica Llatina per a que s'unisquen voluntàriament... sota la “protecció” dels Estats Units. En realitat, únicament el moviment revolucionari de les masses populars contra l'imperialisme, incloent-hi la seua variant “democràtica”, podrà assolir aqueix gran objectiu. Admetem que és un camí difícil, però no hi ha un altre.

Notem, a més a més, que aquesta lletra de caràcter programàtic no diu una sola paraula sobre la Unió Soviètica. O bé Haya de la Torre considera que l'URSS és el defensor dels països colonials o semicolonials, el seu amic i aliat, o està d'acord amb nosaltres que, sota el règim actual, la Unió Soviètica representa un gran perill per als pobles dèbils i endarrerits que estan lluny d'haver assolit la seua independència total. També en aquest cas el silenci d'Haya de la Torre es deu a consideracions obertament oportunistes. Sembla que Haya de la Torre vol mantenir l'URSS “en reserva” per si els Estats Units no el recolza. Però qui vol comptar amb molts amics perdrà els pocs que en té.

Aquestes són les idees que se'ns ocorren després de llegir amb un criteri purament democràtic la lletra del dirigent de l'APRA. Són errònies les nostres conclusions? Escoltarem de bon grat les respostes dels representants de l'APRA. L'única cosa que pretenem és que aqueixes respostes siguen més precises, més concretes, menys evasives i diplomàtiques que la lletra d'Haya de la Torre.

---

¹ “Haya de la Torre i la democràcia.”, *New International*, febrer de 1939 on portava el títol “Un programa de lluita o d'adaptació a l'imperialisme nord-americà?”